

Ahıska'yı Bilir misiniz ?

Ben, sürgün bir halkın çocuğu olarak, yaşadığım ülkelerin kültürü ve hayat tarzıyla birlikte dilini de öğrendim ve konuştum. Bunun içindir ki kendimi de hayrete düşüren değişik bir şiveyle konuşmaktayım.

Türkiye'ye geldiğimiz ilk günden itibaren tanışıp konuştuğum kişiler, hatta şu anda kaldığım yurttaki oda arkadaşlarıma kadar herkes benim şivemi fark eder, eleştirir ve yorum yaparlar. Herhalde konuşma şeklim, bazılarının hoşuna gidiyor, "...ya sen çok hoş konuşuyorsun?" diyorlar. Hatta, "Sen neden r'leri çok vurgulu telaffuz ediyorsun? Re de bakım" diyenler oluyor.

Sen Nerelisin?

Bazıları da eleştirerek bana konuşmayı, harfleri nasıl vurgulamam gerektiğini öğretmeye çalışıyorlar. Onların bu tür sorularına çoğunlukla göğüs geriyorum. İçimdeki sancıya yenilmeden anlayabilecekleri kısa bir açıklama yapıyorum. Bu melez şivemin beni ele verdiği zamanlar bana, "Sen nerelisin?" diye sorduklarında tahammülü zor bir sıkıntı yaşıyorum.

Türkiye'ye geldiğim ilk zamanlar bu soru sorulduğunda, soruyu soran kişiye bakakalırdım. Soruyu cevaplamak için biraz düşünürdüm. O zamanlar, Ahıska ve kim olduğum konusunda pek fazla bilgim ve fikrim yoktu. "Nasıl anlatsam?" diye kıvranırdım. "Biz Azerbaycan'dan geldik." desem, "Azerî misin?" diye soruyor; "Hayır aslında ben Özbekistan'da doğdum..." desem bu sefer de "Özbek misin?" diye soruyor, ben de, "Hayır, ben aslında Türküm ama sürgün edildik!" desem, "Neden, niye, nasıl oldu? Kim sürdü?" Bu soruları cevaplamak mümkün mü?

Bu, “Sen nerelisin?” sorusunu cevaplamanın bana ne kadar zor geldiğini kim bilebilir ki?! Şimdilerde biri bu soruyu sorduğunda, ben de onun sorusuna soruyla karşılık veriyorum: “Ahıska’yı bilir misin, hiç duydun mu?” diyorum. “Alaska mı, orası da neresi?” diye cevap alıyorum çoğunlukla. Böyle bir cevap almak, soru sorulmuş olmaktan daha ağır geliyor bana. “Ahıska, Posof’a ve Ardahan’a çok yakın.” diye açıklama yapıyorum ama karşıdaki, Posof’un da neresi olduğunu bilmiyor. Bu durum karşısında çıldırmamak elde değil, isyan edesim geliyor.

Bazen de kendimi sakinleştirmek için, “Türkiye’de yaşayıp da Posof’u bilmiyorsa gülüm Ahıska’mı nereden bilsin?” diyorum. Bu konuda hiçbir fikri olmayan insanların “Nerelisin?” sorusunu cevaplamak, okumayı bilmeyen birine roman okutmak kadar imkânsız bir şey.

“Nerelisin?” diye soruyor biri bana, ne cevap vereyim bilmiyorum ki! “...ben Ahıska’yım!” desem “Orası neresi?” diyecek. “Tarihin en parlak sayfalarına sor!” desem, karşımdaki Posof’un neresi olduğunu bile bilmiyor, hatta kendi coğrafyasını ve tarihini bilmiyor, Ahıska’yı nereden bilsin? Bir gün içinde hayvan vagonlarına doldurularak, Orta Asya çöllerine götürülmek üzere çıkarıldığımız canım Ahıska’mı nereden bilsinler, nereden...

Ahıska’yı, Posof’u bilmeyenleri geçtim de, yine bir gün, “Nerelisin?” sorusunu cevaplarken, “Sürgün edildik!” cümlesinin vahşetini karşımdakine anlatmaya çalışırken, sürgün edilmenin ne olduğunu bilmeyen birine, açıklama yapmak ne kadar zor... Gerisini siz tahmin edin!

Cahil ve genel kültürü zayıf birine açıklama yapmak çok zor. Ailem, İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir sürgün yaşamış, Ahıska’dan Özbekistan’a atılmış. O günleri görmedik ama hazin hikâyelerini çok dinledik. Sanki sürgün bizim kaderimiz olmuş... Daha dört yaşındaydım ki Fergana olayları sonucu bu ülkeden de ayrılmak zorunda kaldık. Yaşadığımız bu sürgün faciasını yeniden hatırlamak, ıstırap verici, hatta dudak uçuklatan cinsten.

Türkiye de bir garip... Üniversitenin dördüncü sınıfına gelip de sürgün edilmeyi, lüks arabalarda seyahat etmek gibi bir şey zanneden bir gençliği var bu memleketin... Bu da insanı kahrediyor...

Sürgünü Yaşamamışlar ki...

Varsın öyle bilsinler, sürgünü yaşamamışlar ki... Elinde kürek ve sopalarla saldıran Özbek haydutları uykularını bölmemiş! “Geliyorlar, kaçın!” çığlıkları kulaklarını çınlatmamış! Düşman kesilmiş Özbek “kardeş’lerin eline geçmesin diye bütün tavuk, horoz ve tavşanların boğazının kesilip toprağa nasıl gömüldüğünü görmemiş! Gözlerinin önünde evi yakılan gözü yaşlı bir garibi görmemiş! Karısının gözlerinin önünde kocasının kafasını koparan haydutları görmemiş! Diri diri yakılan bir delikanlıyı çoraplarından tanıyan bir annenin feryadını duymamış! Kamyonlara doldurularak sarp kayalıklardan geçen sürgün konvoyu görmemiş! Kamyonda tuvalet isteyen bir çocuğun ağlayışlarını duymamış! Ama ben bunların hepsini gördüm, duydum... Halâ da görüyorum! Rüyalarım da halâ sürgünü yaşıyorum. Elinde sopalarla üzerime gelen haydutlar halâ rüyalarımı bölüyorlar.

Kulaklarımda halâ “Kaçın, geliyorlar!” bağışmaları çınıyor. Maden ocağının zindan karası karanlığında çocuğunu kaybeden annenin çığılıkları hâlâ kulaklarımda. Helikoptere ya da maden ocağında kömür taşımak için kullanılan vagonlara binen var mı hiç (bizim gibi)? Merak ediyorum! Özbekistan ve Azerbaycan’daki evlerimizi görüyorum halâ rüyalarımda. Her sabah uyanırken nerede olduğumu anlamaya çalışıyorum; çünkü her sabah, kendimi o evlerimizden birinde zannederek uyanıyorum.

Bütün bunları yaşamış olsalar, kolayca, “Sen nerelisin?” diye sorabilirler mi... Ben, benimle aynı kaderi paylaşmış olan birine, “Sen nerelisin?” diye sormuyorum; çünkü yaşadığı vahşeti ona hatırlatmaktan korkuyorum.

Ama ne acıdır ki, her yeni girdiğim ortamlarda karşılaştığım bu sorularda ve bu soruları her cevaplamaya çalıştığımda sürgünü yeniden yaşıyorum sanki. İçim yanıyor her anlattığımda. Bu olayları her hatırlayışında duyduğum üzüntüye mi yanayım, karşımdaki insanların, vatanım Ahıska’ya kendi adından başka her adı söylemelerine mi yanayım?

Yoksa vatanıma olan hasretimi, haritalara, dergilerdeki resimlerine bakarak gidermeye çalıştığıma mı yanayım, bilmiyorum! Hangi açıdan baksam canımı acıtan bir şeyler var. Anlayışlı birinin o andaki duygularımı anlaması için sadece “sürgün” kelimesi yetiyor. Bu benim şanssızlığım olsa gerek ki, daha çok genel kültürü zayıf ve anlayışsız insanların sorularına muhatap oluyorum.

Bazen o kadar anlayışsız ve cahil insanlarla karşılaşıyorum ki, “Nerelisin?” diye sorduklarında, sürgünü ve dolayısıyla yaşadıklarımı anlatırken içimdeki acıya yenik düştüğüm de oluyor. “Yeter!” demesi için, anlatırken gözlerimin dolması, kelimelerin boğazımda düğümlenmesi yetmiyor.

Karşımdaki insanın hiç olmazsa nezaketen, “İstersen anlatma!” yahut “Hatırlatmak istemezdim...” gibi şeyler söylemesini beklerken, “Ee sonra? Hadi ya, öyle mi? Sonra ne oldu?” gibi soruların gelmesi, kanayan yarama tuz basıyor adeta.

Benim duygularıma ortak olduğu için meraklandığını zannederken hemen ardından sorduğu cahilce bir soruyla olayın ciddiyetten çok, macera filmi anlatıyormuşum gibi bir hava katıyor anlattıklarına. Ben yaşadıklarımı hatırlayarak acı çekerken karşımdaki dinleyerek adeta zevk alıyor... Böylelerine cahil mi demeli, duygusuz mu...

Belki biraz abarttığım düşünülebilir. Ama bu bazı kişiler, daha dört yaşındayken, gerçek hayatın ne olduğunu bile bilmediğim bir çağda yaşadığım vahşeti her gün defalarca hatırlamak kolay mı... Hele bu kişilerin bunca vahşete, “Bunun o kadar da abartılacak bir tarafı yok!” havasıyla yaklaşmaları, anlaşılır gibi değil...

Benliğimi Saran Vatan Hasretim

Sürgünün bugün bile halâ geçmeyen izleri, kalbimin bir köşesini acıtırken, bütün benliğimi sarsan bir sancı var ki o da vatan hasretidir. Vatanına dönmesine izin verilmeden, derviş

gibi diyar diyar dolaşmanın ne olduğunu bilir misiniz? Bazen bir sığıntı gibi, bazen de yetim bir çocuk gibi, vatan hasreti çekmek, insanın ruh halini nasıl etkiler bilir misiniz?

Bugün bir misafiriğe gidemiyorum ya da ailemin yanına gitmek için yaptığım yolculuk bana dayanılmaz bir rahatsızlık veriyor! Neden biliyor musunuz? Çünkü hâlâ sürgünde yolculuk yaptığımı zannediyorum, hâlâ evsiz barsız, birilerine sığınmış gibi hissediyorum kendimi! Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz?

Ne gariptir ki, hiç görmediğim, sadece haritalarda bulduğum, havasını solumadığım, suyunu içmediğim, toprağına el sürmediğim, mevsimlerini yaşamadığım bir yer için inanılmaz bir hasretle acı çekiyorum. Vatan aşkı dedikleri bu olsa gerek.

Belki bana deli yahut hayalperest diyebilirsiniz! Ama tartışılmaz bir doğru var ki, o topraklar benim vatanımdır; Ahıskalıyım diyen herkesin vatani! Benim yurdum, diyarım, göz bebeğim, anayurdum, dede ocağı... Başka bir açıklamaya gerek var mı?

Reva mıydı bunlar, benim halkıma? Uğursuz bir gecenin karanlık saatlerinde evinden çıkarılıp hayvan vagonlarıyla hiç bilmediği, tanımadığı ülkelere gönderilmesi... “Kökünü kazımak” dedikleri bu olsa gerek! Ya ondan sonrası? Açlık, hastalık ve birçok zulümle karşılaştıklarını düşündükçe, vagonlarda ölen binlerce insan için bir nevi kurtuluşa ermişler demek geliyor içimden. Kaldı ki Türk olduğumuz için vatan toprağıımız elimizden alınmıştı. Yaşadığımız bütün bu trajik olaylar yetmiyormuş gibi şimdi de Türk kimliğimiz elimizden alınmak isteniyor...

Bunları bilseler, “Sen nerelisin?” diye sorarlar mı?

MELİKE İDRİS

LİNK : <http://akademikperspektif.com/>

LİNK : <http://www.yenidenergenekon.com/80-ahiskayi-bilir-misiniz/>

Ahıska Türkleri : 70 Yıllık Sürgün Hikayesi

Ahıska Türkleri, 1944'te Sovyet lideri Stalin tarafından yük trenleri içinde anayurtlarından Orta Asya'ya sürgüne yollanmış bir topluluktur. Sovyet arşivlerine göre, Stalin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin (SSCB) Karadeniz'e olan kıyılarını temizlemek amacıyla Ahıska Türklerine ve Kırım Tatarlarına bu zulmü uygulamıştır.

Ahıska Türklerinin 70 yıllık sürgün hikâyesini konunun Türkiye'deki ender araştırmacılarından biri olan Gediz Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Betül Durmaz ile konuştuk.

Öncelikle Ahıska Türkleri'ni çalışma fikri nasıl oluştu?

Aslında Ahıska Türkleri çoğumuzun bilmediği bir etnik grup. 2008'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Yüksek Lisans yaparken Seattle'da bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Arkadaşım Seattle'a gelen Ahıska Türklerini ziyarete gideceğini söyledi. Ben de herkes gibi ilk duyduğumda şaşırıp ve "Ahh! Alaska'da yaşayan Türkler mi varmış?" gibi tipik bir tepki verdim. Gidince kendimi bir Anadolu kasabasına düşmüş gibi hissettim. Normalde ABD'de özellikle büyük şehirlerin sokaklarda insan göremezsiniz ama gittiğim sitede Ahıskalılar apartmanlarının önünde konuşuyorlar, çocukları oyun oynuyordu. İşte o zaman Ahıskalılarla tanışma fırsatı elde ettim ve hikâyeleri beni çok cezbetti. Türkiye'ye döndükten sonra İnegöl'de mobilyacılık yapan ağabeyimin de Ahıska Türkleri ile iş yaptığını öğrendim. Bursa'da büyümüş biri olarak Ahıska Türklerinden haberdar olmayışım beni üzdü açıkçası.

Doktorada tez aşamasına gelince küçük topluluklar ve onların yaşamları üzerine bir çalışma yapmak istiyordum. Bu açıdan Ahıska Türklerinin kendilerine has özellikleri olması beni etkiledi. Birden çok sürgün ve zorunlu göç yaşamış, gittikleri ülkelerde yeniden hayat kurup bu ülkelerin dilini öğrenen Ahıskalı Türkleri üzerine araştırma yapmaya karar verdim.

Tabii insanlar Ahıska Türkü deyince hemen Alaskalı Türkler diye bir zihni karışıklık yaşıyorlar. Ahıska Türkleri bu durumdan mustarıpler; çünkü Ahıskalı Türk olmak, Bursalı Türk olmakla ya da İzmirli Türk olmakla aynı şey. Yani, Ahıska bugün bu insanların daha önce yaşamış oldukları bölgenin adı. Ben Türkiye'de ve ABD'de yaşayan Ahıska Türklerinin etnik sınırlarını ve kimliklerini nasıl inşa ettiklerine bakıyorum.

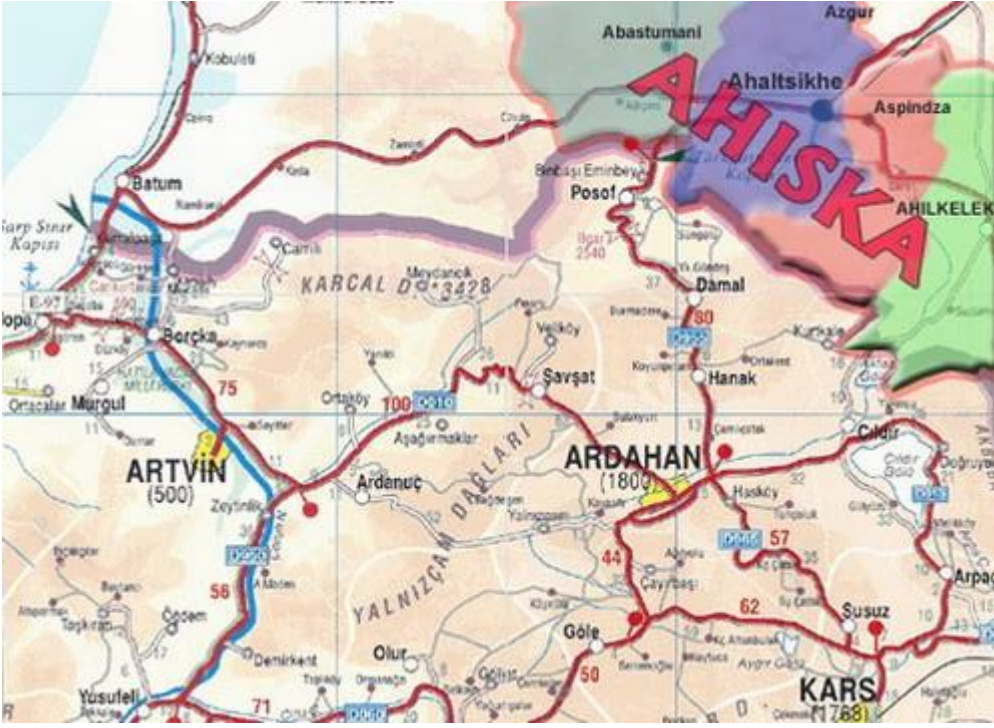
Ahıska Türkleri kimdir?

Ahıska şu anda Gürcistan sınırları içerisinde olan ve yaklaşık 220 köyden oluşan bir bölge. Samtskhe-Javakheti eyaletinin içerisinde kalıyor. Uzun yıllardır buranın Türk yurdu olduğuna dair iddialar da var. Örneğin, Kıpçakların bu bölgede yaşadıklarına dair bir iddia var ama en yakın bildiğimiz şey 1518'de Osmanlı'nın Çıldır Savaşı ile fethettiği bu bölge bu tarihten sonra Osmanlı sınırlarına dâhil oluyor ve Çıldır Eyaletinin bir sancağı oluyor. 250 yıl Osmanlı idaresinde kalıyor. Ama 1829 Edirne Antlaşması ile savaş tazminatı olarak Ruslara veriliyor. 1829'dan 1918 yılına kadar Rus hâkimiyetinde kalıyor.

Aslında Ahıska Türkleri 1948'deki sürgüne kadar kendilerini "Kafkas Türkleri" olarak tanımlıyor. Sürgünden sonra kendilerini diğer etnik gruplardan daha rahat ayırabilmek için "Ahıska Türkleri" olarak nitelendirmeye başlıyorlar. Yani, Çıldır Savaşından itibaren Osmanlı'nın bir parçası oluyorlar ama 250 yıl sonra sınırın diğer tarafında kalıyorlar.

Zaten kültürel yapıları ve konuştukları aksan itibariyle de bugün Kars, Ardahan ve Batum civarında yaşayanlarla benzerlik gösteriyorlar. Ayrıca, çoğunlukla Sünni Müslüman olsalar da Gürcü kaynakları onların sonradan Müslümanlaştırılan Gürcüler olduklarını yazıyor. Hatta bu sebepten "Meshet Türkleri" olarak adlandırılıyorlar; ancak Ahıska Türkleri bundan hoşlanmaz ve hiçbir zaman bunu kullanmazlar. Kaldı ki bu insanların sonradan Müslümanlaştırıldıklarına dair bir belge de yok.

Tarihsel süreç içerisinde Batum Antlaşması ile bu bölge tekrar SSCB'ye bırakılıyor. 1918'den 1944'e kadar SSCB sınırları içinde büyük zulüm altında yaşamışlar. Bu süreçte kapalı bir toplum olarak kendilerini korumaya çalışsalar da camilerin kapatılması, ana dilinde eğitim yapma hakkının ellerinden alınmasıyla bir takım değişiklikler yaşamış olmaları çok doğal.

Sürgün döneminde Ahıska Türkleri Stalin'i neden bu kadar endişelendirdi?

Stalin Ahıska bölgesinin Türkiye sınırında olmasından dolayı burada yaşayan Türk topluluğunu güvenilir bulmamış. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nda her an ülkelerin sınırları değişebilir olduğundan olası bir Türk-Sovyet savaşında bu insanların ihanet edebileceğinden korkmuş ve sürgün emrini vermiş.

Ancak Ahıska Türkleri Stalin tarafından sürgün edilen ilk topluluk değil. Bu dönemde 13 farklı etnik grup, topraklarını vermeyen zengin köylüler ve çalışma kamplarına gönderilen insanlar gibi birçok insan sürgüne gönderilmiş. Ahıska Türkleri de 14 Kasım 1944'te sürgün ediliyor. Sürgünde Kazakistan, Kırgızistan ve sonrasında Özbekistan'a yerleştiriliyorlar. 1989'da Özbekistan'da Fergana Olayları çıktıktan sonra tekrar Rusya'nın farklı bölgelerine sürgün ediliyorlar.

Aslında baktığımızda tarihinde iki sürgün yaşamış bir topluluk; hatta üç sürgün bile diyebiliriz. Çünkü daha sonra Türkiye ve ABD'ye de gitmeye başlamışlar. İşte bu gittikleri ülkeler onların etnik kimliklerine yeni şeyler katmış. Mesela Özbekistan'da yaşayanlar Özbek pilavını benimsemişler; dillerine Özbekçe kelimeler katmışlar. Rusya'nın bir başka bölgesinde yaşayanlar Rusçanın SSCB'nin ana dili olmasından ötürü Rusça kelimelerden aktarım yapmışlar ve Rus kültüründen de bir şeyler almışlar. Hatta Ruslarla evlenen Ahıska Türkleri olmuş. Çok sınırlı sayıda da olsa bunun olduğu görülüyor.

Ahıska Türkleri baktığımızda kendi içinde kapalı bir grup. Nereye giderlerse gitsinler her daim beraber yaşamayı seven bir topluluk. O yüzden de kendi kültürel unsurlarını çok iyi koruyabilmişler.

Peki, bu sürgün nasıl başladı?

Lenin'den sonra göreve gelen Stalin bugün herkes tarafından bir diktatör olarak kabul ediliyor. Stalin ve ekibi Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB'nin Almanlarla karşı karşıya gelmesinden ötürü her daim korku içindeler. Bu yüzden de farklı etnik grupların çok da belirgin olmamasını ve tehlike oluşturabilecek bu etnik unsurların SSCB'nin farklı yerlerine sürgün edilmesi prensibini benimsemişler.

Bunun yanı sıra, genişleme politikasını da göz önüne alınca Stalin, Türkiye sınırındaki Ahıska Türklerinin güvenilir olmadığını düşünüyor ve bu sebepten böyle bir sürgün talimatı veriyor. Yani, Türkiye ile her an bir çatışma durumu olduğu için Stalin kendini sağlama almak istemiş o dönemde. Ayrıca Lenin döneminde self-determinasyon hakkı verildiğinden Ahıska Türkleri de bu haktan yararlanmak istemişler ve Türkiye'ye katılma isteklerini belirtmişler. Stalin ve ekibi bu hususu onların Türkiye'nin bir parçası olmak istediklerinin ifadesi olarak görüyor.

Bugün de bilindiği gibi bu bölgedeki petrol boru hatlarını Stalin herhalde önceden sezmiş ki böyle bir önlem (!) almış. Yani bölgenin jeo-politik önemi de var. Ayrıca, Ermenistan faktörünü de göz önüne getirince bölgede bir Türk varlığının daha fazla sorun yaratabileceğini de düşünmüşler ve bu sebepten Orta Asya'nın iç kısımlarına sürülmüşler.

Ayrıca, Ahıska Türklerinin farklı amaçlar dâhilinde kullanıldıklarına dair bilgiler de var. Örneğin, Orta Asya'daki çalışma kampları ve verimsiz arazilerde duyulan iş gücü açığının onlarla kapatılmak istendiği gibi bir iddia var; ama elimizde bununla ilgili kesin bir bilgi yok. Ancak temel kaygı belirttiğim gibi Türkiye sınırında bir Türk grubun olması Sovyet liderlerine güven vermediği için böyle bir sürgün gerçekleşti.

Belirtmem gereken bir diğer husus ise Ahıskalı Türkler sürgün edilirken onlara bu bölgenin Almanlar tarafından işgal edileceği ve bu sebepten onları koruma amacıyla sürgün edildikleridir. Onlar da buna inanıyorlar ve hatta kısa süre sonra döneceksiniz denildiği için yanlarına çok az şey alarak bir gecede sürgün ediliyorlar. Yani, bir gece yarısı birileri geliyor ve "İki saat içerisinde hazırlanın; çünkü Almanlar bu bölgeyi istila edecek" diyor.

Hal böyle iken insanlar o telaş içerisinde yanlarına çok az şey alarak buldukları bölgeden ayrılıyorlar.

Yola çıkarken de nereye gideceğinizi bilmiyorsunuz, ne olacağını bilmiyorsunuz. Tam bir muamma... Sürgün yolculuğu ise başlı başına bir problem. İnsani olmayan şartlarda, hayvan vagonlarında, kış zamanı sürgün ediliyorlar. Doğum yapan kadınlar, yaşlılar, soğuktan ölenler... Rus kaynaklarına göre, 457 kişinin öldüğü belirtiliyor ama bu tabii ki çok komik bir rakam.

Gerçek sayının 15-20 bin arası olduğu tahmin ediliyor. Aslında J. Otto Pohl diye bir araştırmacı var ve kendisi Stalin'in bu 13 farklı etnik unsura yapmış olduğu sürgünün tamamen bir "soykırım" olduğunu söylüyor. Çünkü bunun kasıtlı bir şey olduğu tespitini yapıyor. Bu açıdan iki ay süren uzun ve yorucu yolculuk ile Özbekistan'a, Kazakistan'a ve Kırgızistan'a dağıtılıyorlar. Haliyle bu zaman diliminde ölenler de oluyor. Bana anlatılan hikâyeler var bununla ilgili. Mesela, dedesi ölüyor vagona ama yetkililere bu durumu söylemiyorlar ki dedesi vagona atılmasın ve gittikleri yerde ona bir mezar yapsınlar.

Dünyanın birçok yerine dağılmış olan bu topluluk bugün ulus-ötesi bir topluluk olarak adlandırılıyor. Konuyla ilgili olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ayşegül Aydıngül'ün kısa zaman önce Ahıska Türkleri ile ilgili olarak yazmış olduğu bir kitap var: "Ahıska Türkleri: Ulus ötesi topluluk, Ulus ötesi aileler". Konunun tamamen yok etmeye dayalı bir politika olduğu görülüyor. Tabii bu çok büyük bir iddia ama benim böyle bir iddiam yok; fakat eldeki verilere bakınca...

1990'ların başında başlayan geri dönüş süreci hâlâ devam ediyor mu?

Bu mesele biraz karışık; çünkü öncelikle Ahıska Türklerinin vatanı neresi bunu bilmek lazım. Araştırmam kapsamında sormuş olduğum sorulardan birisinde (Anavatanınız neresi?) çıkan sonuca göre, Ahıska Türklerinin anavatanlarının Ahıska ama vatanlarının Türkiye olduğunu ifade ediyorlar. Çünkü "Ahıska dedelerimizin doğduğu yer ama biz oraları bilmiyoruz. Orası şu anda Gürcistan toprakları içerisinde yer alıyor. Bu sebepten orası bizim için bir vatan olamaz" diyorlar. Biz Osmanlı Türküyüz, şimdi Osmanlı Türkiye olduysa bizim yerimiz de Türkiye'dir diyorlar. Tabii bir yandan da Ahıska topraklarına geri dönme konusunda bir dava var. Başta Dünya Ahıska Türkleri Birliği olmak üzere bu konuda faaliyet gösteren ve lobi faaliyeti yapan sivil toplum kuruluşları var.

1992'de Turgut Özal döneminde "Ahıskalı Türklerinin Geri Dönüşleri ve İskânı" ile ilgili bir kanun çıkartılmış. Bu kanunla beraber 1993'de 300 aile Iğdır'a yerleştirilmeye çalışılsa da plan işletilememiş ve sadece 150 aile yerleştirilebilmiş. Sonrasında gelen Ahıskalılar kendi istekleriyle Türkiye'ye göç etmişler. Bir şekilde düzensiz göçmen durumuna düşmüşler. Yani, o dönemde buraya geliyorlar ve Türki soydan gelenlere tanınan haklardan yararlanarak oturma ve çalışma izni alıyorlar. Şu an Türkiye'de 200 bine yakın bir Ahıskalı nüfusunda bahsediliyor. Bunların çok azı Türkiye Cumhuriyeti tarafından çıkartılan kanunla ülkeye yerleşmiş.

Ahıska Türkleri neler anlattı size?

İzmir'de Menemen'de Koyundere'nin üzerinde 500 konutluk bir Ahıska kent var biliyor musunuz? Çok uzun yıllar önce başlayıp yeni biten bir TOKİ projesi. Burayı Ahıska köyü yapacağız gibi bir düşünceyle yola çıkılıyor ama bitmesi uzun süre alıyor. Şu an orada 100 – 150 aile kadar Ahıska Türkü yaşıyor. Benim Türkiye'deki saha çalışmam İzmir'deki bu Ahıska kentte, Bursa'da ve İnegöl'de yaşayan bölgeyi kapsıyor. Mülakatlar yapıyor, sürgün hikâyelerini dinliyorum. Kendimi kötü hissediyorum Ahıskalı Türklere karşı bugüne kadar duyarsız kalışımızdan dolayı. Yanlış ifade etmek istemiyorum ama bir Ermeni bir Kürt meselesini bu kadar tartışılırken, dünyada 550 bin nüfusu olan bir Ahıska Türkleri meselesini tartışamayışımız ya da Türki cumhuriyetlere karşı bu kadar duyarsız kalışımız beni üzüyor. Bunu milliyetçilik adına söylemiyorum. Zaten kendi çalışmamda da etnik kimliğin yeniden inşa edildiğini düşünen bir yaklaşım üzerine çalışıyorum. Milliyetçilik üzerinden bakmak değil meseleye ama bir insan kendini o şekilde tanımlıyorsa sizinle bir ortaklık kuruyor demektir. Bu ortaklık üzerinden o insanları sahiplenebiliriz. Burada yaşayanlar içinde de çok zor durumda olan insanlar var.

Konuştuğum bir kadının "bayramda ben kimi göreyim kızım, ben kimin mezarını ziyaret edeyim" demesi çok ağrıma gitmişti; "Ninem Orta Asya'da Özbekistan'da mesela, halam başka bir ülkede, oğlum Rusya'da, kızım Amerika'da..." . Yani insanlar birbirlerinden kopartılmış birbirlerinden uzaklaştırılmış ve mülksüzleştirilmiş. Her gittikleri yerde

yeniden bir hayat kurmuşlar. Gürcistan'dan mesela Özbekistan'a sürgün edildiklerinde yanlarına aldıkları hiçbir şey yok. Buğday ve birkaç parça ekmek... Sonra tekrar Rusya'ya göç etmişler, burada tekrar bir hayat kurmuşlar. Türkiye'ye gelmişler, Amerika'ya gitmişler. Her gittikleri yerde hep sıfırdan başlamışlar.

Ahıska Türklerinin Türkiye'de karşılaştıkları zorluklar var mı?

Yeni yapılan göç yasası ile beraber Ahıskalı Türkler umutlansa da bekledikleri gibi bir şey çıkmadı. Hâlihazırda, sıradan bir yabancı statüsündeler. Çalışma izinleri ve oturma izinleri konusunda zorluk çekiyorlar. Yani, bir Amerikalı ne ise bir Ahıska Türkü de o konumda. Bu açıdan Türkiye'de çalışma izni, oturma izni, sigorta ve diploma denklik problemleri var. Mesela doktor olan bir inşaatta, mühendis olan birisi turist rehberi olarak çalışabiliyor; çünkü denklik alamıyorlar ya da almaya çalışsalar da süreç çok uzuyor. Sigortaları olmadığı için haliyle düşük ücretle çalışıyorlar ama buna rağmen Türkiye'ye gelmeyi tercih ediyorlar. Bir amca Kazakistan'da öğretmenmiş. Maaşı var, sigortası var ama buraya geliyor. Neden, diye sorduğumda ise verdiği cevap "Çünkü ayrımcılığa maruz kalıyoruz! Kendimizi Türkiye'ye ait hissediyoruz ve bu yüzden Türkiye'de, Türk bayrağının altında güvenle yaşamak istiyoruz." oluyor...

Peki, bu konuda Türkiye'nin atmış olduğu bir adım var mı?

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş olan "Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB)" var. DATÜB Ahıska Türklerinin sorunlarını ve isteklerini gerekli mercilere sık sık iletmeye çalışıyor. Buna rağmen Türkiye onlara şunu söylüyor: "Biz sizi orada (Gürcistan) görmek istiyoruz!". Zaman zaman ve özellikle seçimler öncesinde Ahıska Türkleri toplu olarak vatandaş yapılmış. Ancak net bir politika yok. Sadece burada kaçak olarak çalışanlar yakalandıklarında bir şekilde görmezlikten geliniyor ve diğerlerine nazaran tolerans gösteriliyor.

ABD'ye uzanan bu göç dalgası nasıl başladı ?

Fergana Vadisi olaylarından sonra Ahıskalı Türkler hem Ahıska'ya yakın olduğu gerekçesiyle hem de iklimi beğendikleri için Rusya'nın farklı bölgelerine sürgün edildikten sonra, kendi istekleriyle "KrasnadorKrai" bölgesine gidiyorlar. 1989'dan yaklaşık 2006'ya kadar bu bölgede çok ciddi zulümler yaşıyorlar. SSCB dağıldıktan sonra Rusya'ya geçiyorlar, ellerindeki SSCB pasaportu yerine Rusya pasaportu alamıyorlar. Kimlik verilmiyor, çalışma izni verilmiyor, devamlı çalıştıkları tarlalarda bir şekilde onlardan rüşvet alınıyor, çocuklar okula kabul edilmiyor.

Ahıskalı Türkler o dönemde 2003-2004'lerde açlık grevleri, boykotlar yapıyorlar. Türkiye Hükümeti o zamanda ne yazık ki hiçbir şekilde buna cevap vermiyor. Gazeteciler geliyorlar haber yapıyorlar ve o sırada Birleşmiş Milletler'in (BM) hazırladığı bir rapor yankı buluyor. Aynı zamanda ilginç bir şekilde Yahudi lobisinin bu civardaki Yahudilere sahip çıkmak için gittiğinde, Ahıskalı Türklerin yaşadıkları zulümleri de görüyorlar ve bunu gerekli mercilere ilettikleri iddia ediliyor. 2004 sonunda ABD, Ahıskalı Türklerini özel bir yerleştirme

politikasıyla mülteci statüsünde kabul ediyor. 12 bin Ahıska Türk'ü 2005-2006 arasında ABD'nin 30 farklı eyaletine akrabalık bağı gözetilerek yerleştiriliyor.

ABD'ye yerleşeli sekiz yıl olmuş. ABD yeşil kart veriyor, ilk altı aylık ev kirasını ödüyor, maddi yardım yapıyor, İngilizce öğrenmelerine iş olanakları sağlıyor. Beş yıl sonra ABD vatandaşı oluyorlar. Şu anda ABD'de yaşayanların neredeyse yüzde 95'i ABD vatandaşı. Bir arada yaşamayı çok sevdikleri için aynı sokaktaki altı yedi evi satın alıyorlar. Sokaklara İstanbul Sokak gibi isimler veriyorlar. Şu anda ikinci nesil Türkçeden ziyade İngilizce konuşmaya yatkınlar. Bu yüzden orada açılan kültür merkezleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin destekleri ve yardımlarıyla kurulmuş merkezler, hem dini hem Türkçe öğrenimini kolaylaştıracak faaliyetler yapılıyor. Onlar da bundan çok memnunlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin içeride destek sağlamasa da dışarıda onlara bir şekilde destek sağlamış oluyor aslında. Yaşlılara ABD hükümeti tarafından maddi yardım yapılıyor, bunlardan çok memnunlar ama kırgınlıkları şu; neden bunu bize Amerika Birleşik Devletleri yaptı da Türkiye yapamadı... Hadi biz Amerika'dayız ama Rusya'da yaşayan yakınlarımız, akrabalarımız var. En azından onları kabul etsinler, diye bir serzenişleri var.

Ahıska Türkleri 11 Eylül saldırılarından sonra ilk defa bu kadar büyük çaplı ABD'ye kabul edilen Müslüman topluluk. Amerika bunları suç oranlarının yüksek olduğu yerlere yerleştirip oradaki suç oranlarını düşürmeye çalışıyor gibi bir iddia var. Ne kadar doğru bilmiyorum. Çünkü Ahıska Türkleri'nde suç oranları çok düşük. Boşanma oranları da çok düşüktür. Kültürel değerlere sahipler...

Peki, siz ABD'ye gittiğinizde bir zorlukla karşılaştınız mı onlarla temas kurarken?

Genel olarak çok misafirperver insanlar. Son anda haberleri bile olsa size sofrayı kuruyorlar çok güzel şekilde ağırlıyorlar. Hatta kendinizi mahcup hissediyorsunuz. Özbek pilavları yapıyorlar, Hinkal dedikleri bir mantıları var, sofrayı donatıyorlar. Mevlitlere çok önem veriyorlar. Ramazanda birbirlerini iftara alıyorlar ve Kuran okutuyorlar.

Tabii SSCB zamanında dini öğrenmek yasak olduğu için mollalar vasıtasıyla dinlerini korumaya çalışmışlar. O mollalar da Kuran okumayı, insanlara namaz kılmayı öğreten kişiler. Kuran'ı toprağın altında gömdüklerini ve gece gizli gizli ahırda mollaların Kuran öğrettiklerini anlatıyorlar. Camilerin kapatılması ve din öğretiminin yasaklanması dinin aktarılış biçimini ciddi olarak kısıtlanmış. Ahıska Türkleri bu sebeple kendi dini bilinçlerini korumakta çok ciddi sorunlar yaşamışlar. Şu anda yeni nesiller Amerika'da, Türkiye'de daha geniş imkânlardan faydalanarak daha bilinçli bir dindarlık algılayışı geliştiriyorlar.

Günümüzde Rusya ve Ukrayna arasında ciddi gerginlik yaşanıyor. Bu durum Ahıska Türkleri'ni nasıl etkiliyor?

Ahıska Türkleri hep kimliksiz konumda oldukları için her vakit çatışmanın ortasında kalmak durumunda kaldılar. Özbekistan'da olan Fergana Vadisi olayları çok basit bir Pazar kavgasıyla başlıyor, sonrasında çok büyüyor ve oradan Ahıskalı Türkler'in sürülmesine sebep oluyor. Orada Özbeklerin Ahıska Türkleri'ni kıskandığı söyleniyor. KGB'nin ve benzeri oluşumların Özbekler ve Türkler arasındaki bu çatışmayı körüklediği iddiası var.

Dolayısı ile Ukrayna'da da aynısı oldu aslında. Ahıskalı Türkler bu çatışmalara katılmasalar da her zaman ortasında kalmışlardır. Şu anda savaştan dolayı zor durumda kalan 40 civarında aile var. Hatta evlerine bomba düşen aileler olduğu belirtiliyor. Onların Türkiye'ye getirilmesi talep edildi ama bu gerçekleşmedi. Türkiye hükümeti her zaman Ahıska Türklerinin buldukları bölgelerde yaşamalarını ya da Ahıska topraklarına geri dönüşünü destekliyor. Ama Ahıska dediğimiz bölge köylerden oluşan ve tarıma dayalı bir bölge. Bu açıdan bugün Türkiye'de ya da ABD'de yaşayanların tekrar oraya dönerek çiftçilik yapmaları çok düşük bir ihtimal. Zaten bu ülkelerde yaşayanlardan geri dönmek isteyenlerin oranı da çok düşük. Özellikle Türkiye ve ABD'de yaşayan ikinci ve üçüncü nesil dönmeyi hiç düşünmüyor. Buna rağmen Azerbaycan'da yaşayan ve çiftçilikle uğraşan Ahıska Türklerinin dönme istekleri daha fazla.

Gürcistan, 1999'da Avrupa Konseyi'ne üye olurken Ahıska Türkleri'nin geri dönmeleri halinde onlara vereceği kimlikte "Türk ve Müslüman" yerine "Gürcü ve Hıristiyan" yazılacağını söylemesi bir baskı aracı değil mi?

1999'da Gürcistan, Avrupa Konseyi'ne girerken 12 yıl içerisinde bu geri dönüşle ilgili sürecin tamamlanmasına yönelik bir taahhütte bulundu. Aralık 2014 itibariyle Gürcistan Hükümeti 5841 başvurudan 1444 tanesine geri dönüş statüsü verdi. Tabii geri dönüş statüsünü elde edenlerin belirli bir süre içerisinde başka bir vatandaşlıkları varsa onları geri iade etmelerini isteniyor. Ve geri dönmeleri halinde sadece Ahıska bölgesine değil Tiflis'e de yerleştirilebileceklerini de belirtiyorlar Dolayısıyla, bu durum Ahıska Türklerini kabul edeceği bir durum değil. Zaten başvuru sayısı bu yüzden düşük kaldı. 5841 başvurunun da yaklaşık 5000 tanesi Azerbaycan'da yaşayan Ahıska Türkleri tarafından yapıldı.

Kimlik konusuna gelecek olursak, öncelikle bu bir dayatmadır. Şu anda dünya genelinde yaşayan 550 bin civarında Ahıska Türkünden bahsediliyor ve bu nüfus 13 farklı ülkede yaşıyor. Bu insanlar kendilerini Türk ve Müslüman olarak tanımlıyorlar. Türk ve Müslüman oldukları için sürgün yaşamalarına rağmen bu kimlikleri sahipleniyorlar. Bu sebepten, Gürcistan Hükümeti'nin bu yaklaşımını kabul etmeleri mümkün değil. Zaten bunun değiştirilmesi için sivil toplum kuruluşları da çaba gösteriyor.

Peki, bu durumda Türkiye'nin nasıl bir adım atması gerekir?

Öncelikle Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesi onlara çok ağır geldi. "Biz yıllardır çalışma izni almaya çalışıyoruz ama hem Türk hem de Müslüman olmamıza rağmen Suriyelilere tanınan hakların neden hiçbiri tanınmıyor?". Bu açıdan hak vermemek elde değil ki. Ukrayna krizinden sonra yaklaşık 40 aileyi dahi kabul etmedik ya da edemedik. Bu durum mikro-milliyetçiliğe de sebep oluyor. Tüm bunları göz önüne alırsak Türkiye'nin Ahıskalı Türklerle yönelik bir yasa çıkarması gerekiyor. Bu insanların çalışma izinleri ve oturma izinleri gibi hususların çözüme kavuşması gerekiyor; çünkü bu insanlar bizim vatanımız Türkiye, diyor.

Şu anda mesela Ahıska Türklerinden oturma izni almak isteyenler var. Türkiye bu insanlardan Ahıska Türkü olduğunu ispatlamasını istiyor. Bakın, 1944'te sürgün yaşamışlar, Özbekistan'a gitmişler, Özbekistan'da Fergana Vadisi Olayları olmuş ve

Rusya'ya gitmişler, Rusya'dan tekrar farklı yerlere sürgün edilmişler. Bu durumda bu insanlar hangi belgeye ulaşıp da getirecekler... Buna rağmen gittikleri ülkelerde belge toplamaya çalışıyorlar. Ayrıca, bu insanlar Türkiye'nin ekonomisine de katkı sağlayabilecek insanlar. Örneğin, İnegöl örneğine baktığımızda mobilya ve boya-badana sektöründe Ahıskalılar çalışıyor genelde.

Ayrıca, turizm sektörü açısından da önemli bir fırsatlar; çünkü Rusça biliyorlar. Şu anda Antalya'ya Bursa'dan İzmir'den birçok Ahıska Türkü gidiyor ve sezonluk çalışıyor.

Kısaca, bugün tarih kitaplarımızda Edirne Antlaşması vardır ama bu antlaşmayla ilgili olarak Ahıska'dan hiç bahsedilmez. Bu yüzden bu insanlar bize küskünler. Şimdi en azından Ahıska Türklerini tarih kitaplarına koyabiliriz. Kültürlerinin tanıtılması için fonlar ayrılabilir ve onlara devlet nezdinde destek olunabilir. Türkiye Cumhuriyeti zor durumda olan Ahıska Türklerine vatandaşlık verse ben 550 bin Ahıska Türkünün Türkiye'ye geleceğini düşünmüyorum ama gelenler de katkı sağlayacaktır...

1956'da Stalin'in ölümünden sonra Ahıska Türkleri gibi sürgüne gönderilen Çeçenler, İnguşlar ve Kürtlerin vatanlarına geri dönmelerine izin verilirken Ahıska Türkleri'ne neden izin verilmedi? Neden?

1956'da Stalin'in ölmesiyle birlikte, o dönem yapılan her türlü gayr-i insani durumu düzeltmek için bir takım düzenlemeler getirildi. Bunların arasında sürgün edilen toplulukların haklarının iade edilmesi ve vatanlarına geri döndürülmesi meselesi var. Şu an için sürgün edilen topluluklardan vatanlarına geri dönülmesine izin verilmeyen bir tek Ahıska Türkleri var. Çünkü Ahıska bölgesi halen Türkiye sınırında yer alıyor. Bir de Ahıska Türkleri sürgün edildikten sonra, o bölgeye Ermeniler yerleştiriliyor. Şimdi Ermeniler'in olduğu bir bölgeye Ahıska Türkleri'nin gitmesi durumunda bir etnik çatışmanın olmasında korkuluyor. Bir de; Gürcistan ve özelde bu bölgenin ekonomik problemleri var. Bu insanların geri gelmesiyle işsizliğin artacağı, ekonomik problemlerin çoğalacağı düşüncesi var. Bu yüzden dönüşlerine izin verilmiyor.

Ahıska Türkleri'ne Rusya'nın daha doğrusu SSCB'nin yaptıkları ortada. Bunlar üzerine herhangi bir özür dilendi mi?

Olay SSCB döneminde yaşanmış, muhatabımızın Rusya olması gerekirken, Ahıska bölgesi Gürcistan sınırında olduğu için muhatap o. Gürcistan ekonomik olarak ve demokratikleşme meselesinde ciddi sancılar yaşayan bir ülke. Bu yüzden Avrupa Konseyi'ne üyelikle beraber başlayan bir süreç var ancak hakların iade edilmesini zora koyuyorlar. Özür dileme olayı da benim bildiğim kadarıyla şu ana kadar yapılmadı. Şu anda hala sürgünü görmüş yaşlılar var hayatta. Gidip köylerindeki evlerini bulabiliyorlar aslında. Ama iade edilme meselesi çok problemlidir. Bu bölgede şu an Ermeniler'in yaşıyor olması işi daha da yokuşa sürüyor.

Bu konuyla ilgili Türkiye'de yahut dünya genelinde yapılmış başka bir akademik çalışma var mı?

Ahıska Türkleri ile ilgili TRT AVAZ'ın yaptığı bir belgesel var. Onun haricinde kısa çaplı yapılmış belgeseller var. Ahıska Türkleri meselesini Türkiye'de uzun yıllar çalışan ODTÜ'de Ayşegül Aydınğün isimli bir hocamız var. Kendisi de Ahıska Türkü. Türkiye'de yapılan birçok çalışma Ahıska Türkleri tarafında yapılmış. Benim bu çalışmaya girerkenki kaygım objektif bir çalışma yapabilmektir. Çünkü siz bir gruba aitseniz, o grubu çalışıyorsanız objektif olamayacağınızı düşünüyorum. Amerika Birleşik Devletleri'nde Rusya ve Gürcistan'da çalışan insanlar var. Özellikle literatürde konu Meskhetian Turks olarak geçiyor. Ama Ahıska Türkleri bunu kabul etmedikleri için ben İngilizce bir şey yazdığım da "Ahıska Turks" olarak yazıyorum. Çünkü bir insan kendini nasıl tanımlıyorsa, sizin de onu o şekilde tanımlamanız gerektiğine inanıyorum. Akademik camiada, farklı ülkelerde yapılan çalışmaların bir araya toplandığı "MeskhetianTurks at a Crossroads" diye bir kitap var. Her ülkede yapılmış çalışmaların bir araya getirildiği bir kitap.

Geçtiğimiz 14 Kasım sürgünün 70. Yılıydı ve Çorum ve Bursa'da Ahıska Türkleriyle ilgili iki akademik konferans oldu. 12 Aralık'ta da Gediz Üniversitesi'nde "Toplumsal, Ekonomik ve Tarihi Yönleriyle Ahıska Türkleri" konulu bir konferans düzenledik. (HMB/ME/NV)

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category güvenlik]

[tags SOYKIRIMLAR & KATLIAMLAR DOSYASI, MELİKE İDRİS, Ahıska]